

Asia: VM158:00/2020 VN/22283/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi valtionavustuslain ja valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta

1 Lakiehdotus valtionavustuslain muuttamisesta

Valtionavustustoiminnan tietojärjestelmä 32 a §:n 2 momentti: Onko valtionavustustoiminnan tietojärjestelmään tallennettavien tietojen laatu säännelty riittävän tarkasti ja onko perusteltua, että tallennettavien tietojen laadusta ja tallentamistavasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella?

Valtionavustustoiminnan tietojärjestelmään tallennettavien tietojen laatu on säännelty riittävällä tasolla. Tallennettavien tietojen laadusta ja

tallentamistavasta on perusteltua säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tietojen tallentamisen prosessissa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että tiedot

tulisivat tallennetuksi vain kerran, vaikka valtionapuviranomaisella olisi käytössä oma VA-järjestelmä.

Valtionavustustoiminnan tietojärjestelmä 32 a §:n 4 momentti: Onko perusteltua, että valtionapuviranomainen voi toistaiseksi käyttää omaa valtionavustusten käsittelyyn ja hallintaan tarkoitettua tietojärjestelmää lakiehdotuksessa säädetyin edellytyksin vai tulisiko lakiehdotuksen lähtökohtana olla, että valtionavustustoiminnan tietojärjestelmään käyttöönotto tulisi kaikkia valtionapuviranomaisia sitovaksi riittävän siirtymisajan jälkeen?

Opetushallitus pitää perusteltuna, että valtionapuviranomainen voi toistaiseksi käyttää omaa VA-järjestelmää lakiehdotuksessa säädetyin edellytyksin. Oma VA-järjestelmä voidaan integroida Haeavustuksia.fi ja Tutkiavustuksia.fi -palveluihin rajapintojen kautta, mikä mahdollistaa VA-järjestelmälle asetetun läpinäkyvyyden toteutumisen.

Osalla valtionapuviranomaisista niiden omat VA-järjestelmät ovat pitkälle kehitettyjä ja laadukkaita ja niiden käyttö on virkailijoiden ja asiakkaiden

keskuudessa vakiintunutta. Järjestelmiä on kehitetty pitkäjänteisesti yhdessä asiakkaiden kanssa ja parhaimmillaan ne vastaavat tarkasti järjestelmän

käyttäjien tarpeisiin.

Esimerkiksi Opetushallituksen oman järjestelmän käytön jatkaminen toistaiseksi takaa korkean asiakastytyvyyden ja kokemuksen pitkäjänteisestä

valtiovastuustoiminnasta. Pakotettu ja liian nopea siirtymä kansalliseen VA-järjestelmään saattaisi johtaa joidenkin valtionapuviranomaisten ja heidän

asiakkaidensa kohdalla tilanteeseen, jossa uuden järjestelmän ominaisuudet ja toiminnallisuudet olisivat suppeampia kuin nykyisten järjestelmien.

Mikäli myöhemmin päätetään, että myös oman laadukkaan VA-järjestelmän omaavat valtionapuviranomaiset liittyvät kansallisen järjestelmän piiriin, tulee

siirtymäajan olla riittävän pitkä ja hyvin porrastettu. Lisäksi näiden valtionapuviranomaisten siirtymistä yhteiseen kansalliseen VA-järjestelmään

tulee neuvotella tapauskohtaisesti, jotta mahdollinen siirtymä on viranomaisen ja asiakkaiden näkökulmasta sujuva sekä taloudellisesti järkevä ja oikea-aikainen.

Valtiovastuustoiminnan tietojärjestelmä 32 a §: Onko ehdotettu säännös yleisesti perusteltu vai tulisiko sen sisältöä jossain suhteessa tarkistaa? Jos säännöstä tulisi tarkistaa niin miten?

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi todetaan, että uusien erillisten VA-järjestelmien tai nykyisten järjestelmien merkittävää uudistamista ei tulisi enää

rahoittaa. Opetushallitus esittää perusteluissa täsmennettäväksi, mitä merkittävällä uudistamisella tarkoitetaan. Mikäli valtiovastuviranomainen voi

toistaiseksi käyttää omaa VA-järjestelmäänsä, myös mahdollisuus sen kehittämiseen tulisi säilyttää tietojärjestelmän elinkaaren ajan.

Keskitetyn VA-järjestelmän rahoitusta on käsitelty erikseen myös kappaleessa 4.1.5. Rahoituksen perusteet jäävät osittain avoimeksi, jolloin

valtionapuviranomaisen on haasteellista arvioida keskitetyn VA-järjestelmän käytöstä sille aiheutuvia todellisia kustannuksia, ml. oman VA-järjestelmän

käytöstä luopumisen aiheuttamat kustannukset.

Valtionapuviranomaisen tiedonhallintaa koskevat velvoitteet 32 b §:n 1 momentti: Onko perusteltua, että kukin valtionapuviranomainen toimii tiedonhallintalaissa tarkoitettuna tiedonhallintayksikkönä, vai tulisiko tiedonhallintayksikölle kuuluvien tehtävien toimivallasta säätää jollakin muulla tavalla?

Opetushallitus pitää perusteltuna, että kukin valtionapuviranomainen toimii tiedonhallintalaissa tarkoitettuna tiedonhallintayksikkönä.

Valtionapuviranomaisen tiedonhallintaa koskevat velvoitteet 32 b §:n 2 momentti: Onko säännöksen 2 momentissa säännelty tietojen tallentamisvelvollisuus perusteltu ja jos on, tulisiko tallentamistavasta säännellä tarkemmin?

Opetushallitus pitää tallentamisvelvollisuutta perusteltuna.

Omaa VA-järjestelmää käyttävä valtionapuviranomainen tulee hyödyntämään keskitetyn VA-järjestelmän hallinta- ja käsittelyjärjestelmää hakutietojen

tallentamiseen. Tämä vaikuttaa päällekkäiseltä työltä, mikäli rajapintojen kautta ei saada määrämuotoisena tietoa siirtymään haettavista hauista ja myönnettyistä avustuksista.

Haeavustuksia.fi- ja Tutkiavustuksia.fi -palveluihin toimitettavien tietojen määrittely tulee tehdä hyvissä ajoin ennen veloitteen alkamista, jotta omaa VA-järjestelmää käyttävät valtionapuviranomaiset voivat varautua tähän veloitteeseen. Automatisoitujen rajapintojen käytön tulee olla tiedonsiirron

lähtökohtainen toteutustapa.

Valtionapuviranomaisen tiedonhallintaa koskevat velvoitteet 32 b §: Onko ehdotettu säännös yleisesti perusteltu vai tulisiko sen sisältöä jossain suhteessa tarkistaa? Jos säännöstä tulisi tarkistaa niin miten?

-

Henkilötietojen käsittely 32 c §: Onko säännöksessä ehdotettu Valtiokonttorin ja valtionapuviranomaisen yhteisrekisterinpitäjäyys perusteltu lähtökohta ja jos on, tulisiko sen sisällöstä säätää tarkemmin?

Yhteisrekisterinpitäjäyys on perusteltua, jos kaikki organisaatiot käyttävät keskitettyä VA-järjestelmää. Tällä hetkellä valtionapuviranomaisen oman VA-järjestelmän ja Valtiokonttorin yhteisrekisterinpitäjäyys ei näy muulla tavoin kuin mahdollisina tietoturva- ja tietosuojaauditointeina, joita valtionapuviranomainen pystyy toteuttamaan itsenäisesti.

Henkilötietojen käsittely 32 c §: Onko säännöksen 2 momentissa säännelty henkilötietojen luovuttamista koskeva poikkeus säännelty riittävän selvästi ja soveltamisalaltaan riittävän kattavaksi?

Säännöksen 2 momentissa säännelty henkilötietojen luovuttamista koskeva poikkeus on säännelty riittävän selvästi ja soveltamisalaltaan riittävän kattavaksi.

Henkilötietojen käsittely 32 c §: Onko ehdotettu säännös yleisesti perusteltu vai tulisiko sen sisältöä jossain suhteessa tarkistaa? Jos säännöstä tulisi tarkistaa niin miten?

-

Tietojen ja asiakirjojen säilytys ja arkistointi 32 d §: Onko valtionavustustoiminnan tietojärjestelmään tallennettavien tietojen ja asiakirjojen yleinen 10 vuoden säilytysaika siihen liittyvine poikkeuksineen perusteltu lähtökohta?

Opetushallitus pitää 10 vuoden säilytysaikaa on perusteltuna siihen liittyvine poikkeuksineen.

Säilytysaikojen asettamisessa tulee huomioida mahdollisuus hyödyntää valtionavustuksia koskevaa tietoa esimerkiksi tutkimuskäytössä ja osana

pitkäjänteistä valtionavustustoiminnan kehittämistä. Tällöin voi olla perusteltua, että joidenkin valtionavustusten tai tietojen osalta tästä määräajasta

poikettaisiin.

Mikäli kansallinen VA-järjestelmä tulee mahdollistamaan erilaisten kohde-/asiakasryhmä-, teema-, hallinnonala- tai aikajaksokohtaisten analyysien ja

raporttien ajamisen, voitaisiin näiden analyysien osalta harkita pidempää säilytysaikaa. Kansalliset pitkän aikasarjan analyysit voivat olla

valtionavustustoiminnan kehittämisen kannalta arvokkaita.

Tietojen ja asiakirjojen säilytys ja arkistointi 32 d §: Onko säännöksen 2 momentissa ehdotettava Valtiokonttorin ja valtionapuviranomaisen toimivalta tietojen ja asiakirjojen arkistoinnin osalta riittävän selvä?

Valtionapuviranomainen, jolla on oma VA-järjestelmä, arkistoi ja säilyttää tiedot arkistolain ja tiedonhallintalain edellytysten mukaisesti. Säännöksestä tai sen

perusteluista ei ilmene, toimiiko keskitetty VA-järjestelmä arkistona ja vastaako Valtiokonttori mahdollisesti VA-järjestelmästä arkistoitavista asiakirjoista ja

niiden säilyttämisestä yhdessä Kansallisarkiston kanssa. Opetushallitus ehdottaa harkittavaksi, tulisiko säännöstä tai sen perusteluista näiltä osin täsmentää.

Tietojen ja asiakirjojen säilytys ja arkistointi 32 d §: Onko ehdotettu säännös yleisesti perusteltu vai tulisiko sen sisältöä jossain suhteessa tarkistaa? Jos säännöstä tulisi tarkistaa niin miten?

-

Voimaantulosäännös: Onko ehdotettu erillinen siirtymäaika lain 32 b §:n 2 momentissa säännellylle tietojen tallentamisvelvollisuudelle perusteltu ja oikean pituinen vai olisiko perusteltua, että tallentamisvelvollisuus tulisi voimaan samanaikaisesti lain yleisen voimaantulon kanssa?

Erillinen siirtymäaika on perusteltu. Voimaantulo vuonna 2023 alkaen mahdollistaa omaa VA-järjestelmää käyttäville valtionapuviranomaisille

valmistautumisen tietojen tallentamisvelvollisuuteen sekä mahdollisten tietojärjestelmien välisten integraatioiden rakentamisen. Samalla omaa VA-järjestelmää toistaiseksi käyttävä valtionapuviranomainen voi suunnitella omaa mahdollista siirtymää kansalliseen VA-järjestelmään välttämättä päällekkäistä kehittämistä sekä henkilö- ja talousresurssien ylimääräistä käyttöä sellaisiin merkittäviin ratkaisuihin, jotka tehdään vain väliaikaisiksi.

2 Lakiehdotus valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta

Valtiokonttorin tehtävät 2 §: Onko valtiokonttorin uusista lakisäätteistä tehtävistä säädetty riittävän selvästi?

-

Valtiokonttorin tiedonsaantioikeus 2 c §: Onko Valtiokonttorin oikeudesta saada tietoja muiden viranomaisten rekistereistä säädetty riittävän selvästi ja kattavasti?

-

Onko ehdotettu lakiehdotus yleisesti perusteltu vai tulisiko sen sisältöä jossain suhteessa tarkistaa? Jos lakiehdotusta tulisi tarkistaa niin miten?

-

3 Lakimuutokset ja valtionavustustoiminta

Onko hallituksen esitys perusteltu ja sisällöltään oikeassa suhteessa asetettuihin tavoitteisiin?

-

Valtionavustustoimintaa ja yhteisiä tietojärjestelmäpalveluja koskevat yleiset havainnot

Pyrkimys valtioavustusprosessien ja -järjestelmien yhtenäistämiseen on kannatettava ja pitkällä aikajänteellä tulee tavoitella pienempää järjestelmien ja käsittelytapojen moninaisuutta. Samalla vähennetään merkittävästi päällekkäistä kehittämis- ja ylläpitotyötä.

VA-prosessien ja -tietojärjestelmien keskittämisessä tulee kuitenkin huomioida voimakkaasti etupainotteinen ja ennakoiva suunnittelu sekä riittävät siirtymäajat. Ne mahdollistavat joustavan siirtymän valtionapuviranomaisille ja sujuvan sekä keskeytymättömän valtionavustustoiminnan avustuksia hakeville ja käyttäville asiakkaille.

Mahdollisissa käyttöönotoissa ja niiden suunnitelmissa tulee huomioida myös avustusten maksamiseen liittyvät mahdolliset kolmansien järjestelmien

integraatiot (esim. Handi-palvelu). Lisäksi tulee huomioida, että jotkin valtionapuviranomaiset ovat velvoitettuja käyttämään joidenkin

valtionavustusten osalta oman organisaation ulkopuolisia VA-järjestelmiä avustusten käsittelyssä. Opetushallituksen osalta tällaisia ovat monet KV-avustukset, joiden käsittelyyn on oma kansainvälinen järjestelmä esimerkiksi Euroopan komission tarjoamana. Tämä VA-järjestelmien moninaisuus on tärkeää huomioida sekä tietojen tallennusvelvollisuuden osalta (Haeavustuksia.fi / Tutkiavustuksia.fi) että mahdollisen kansalliseen VA-järjestelmään siirtymisen osalta. Mikäli tietoja tullaan siirtämään useista tietojärjestelmistä kansalliseen VA-järjestelmään (esim. KV-avustukset), tämä voi edellyttää järjestelmäkohtaista räätälöintiä ja johtaa joidenkin järjestelmien kohdalla manuaaliseen tiedonsiirtoon.

Saari Heidi
Opetushallitus